

SUBTEXTUALITY: INTENTIONAL PROCESS OF COMMUNICATION

Regis Mafteiu Roman, Assoc. Prof., PhD, "Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: The article aims to introduce a new criterion in speech analysis: the subtext which defines the interpretative speech and communication premises. These premises customize text/dialogue as well as context/explicit and implicit persuasion. The measure of linguistic studies is incomplete, quite inadequate considering that it places the interpreter on the same indiscriminate level with the object and the sign. The sign belongs to the interpreter, is always customized but it pertains to the object as act of culture as well.

Keywords: subtext, interpreter, sign, object, speech.

I. Subtextualitate și intenționalitate

Studiile moderne asupra limbajului, articulând o fenomenologie ascunsă, declară: totul este semn, în semn, „singurele cazuri de gândire pe care le putem găsi sunt cazurile de gândire în semne” [1]. Decodificarea semnului și exploatarea exclusivă a onticului în funcție de semnele adoptate reprezintă doi piloni fundamentali specifici modernității. S-a dezvoltat o abordare gnoseologică și mijlocit epistemologică în analiza răspunsului la întrebarea dacă putem gândi fără semne (?) prin precizarea unei singure identități: a gândi înseamnă, de fapt, a recunoaște (semnul). Fundamentul subtextual cuprinde ideea contradictorie egologică: „gândirea ce nu poate fi recunoscută nu există” [2]. Discriminarea care se naște este asociată cu o stare relativ patologică cel puțin în cazul agorafobilor, a autiștilor sau a sihaștrilor. Oricum, semnele sunt definite din perspectiva simbolurilor [3]. Iar simbolurile reprezintă un construct cultural cotidian care nu depășește, decât rareori, condiția primară a limbajului natural, restul rămânând simboluri esoterice.

O altă contradicție perversă, în sens bouddian, apare în momentul în care se trece din planul interior al subiectivității, prin extrapolare, în cel exterior: ceea ce gândesc este identic cu existența, eroare în care cogniția umană cade constant datorită naturii psihologice a procesului de formare a reprezentărilor. Drept urmare, pentru a întări această identitate se ajunge prin colectivitate, utilizând sinteza sau însumarea percepțiilor la negarea subiectivității, nu a subiectivismului, ceea ce în modernitate a însemnat acceptarea adevărului absolut, a necesarului universal, respectiv a obiectivității depline, deși nu avem niciun alt criteriu de confirmare și confruntare exterior propriului Ego! Oricum, datorită includerii studiului semnului în domeniul cognoscibilului este marcată o apropiere a lui de câmpul ***contextului social*** – *semnele există pentru a fi recunoscute*. S-a dezvoltat un studiu programatic asupra limbajului care se întemeiază pe o altă greșeală elementară homocentrică. Omul s-a autodefinit, fără să o recunoască în mod explicit, dimpotrivă, drept Dumnezeu limbajului despre cunoaștere. Enunțul conform căruia totul este sau stă într-un semn este linear, aparent necontradictoriu – dar nu limitează tocmai valențele unor posibilități? Semnul ca reprezentare este situat, de cele mai multe ori, într-un plan (ca hartă cognitivă bivalentă) și nu are premisele unei spațialități sistemice. Demersul holistic semnifică interpretarea secvențială și improprie a realității. Omul ancorează, de regulă, semnul în două extreme binare: da sau nu, acceptat sau neacceptat, bine sau rău, util sau inutil ca mecanism iluzoriu prin care existența

relativă, modificabilă, accidentală, evolutivă este absolutizată și statică. De fapt, între aceste extreme există, la orice nivel al limbajului, în orice interpretare a semnului subtextualitatea, intenționalitatea, ceea ce poate fi cuprins în inconștient și care reduce doza de certitudine a enunțurilor absolutizate prin relativizare și neîncredere. A apărut o meditație pre- și postcarteziană aplicată limbajului: *mă îndoiesc deci vorbesc, comunic deci trăiesc!*

În perioada modernă, prin exemplul traducerii făcută sub coordonarea lui Ion Tănăsescu la antologia: *Conceptul de intenționalitate la Brentano, origini și interpretări* [4], observăm în analize subtextuale: câmpul cultural anglo-saxon al abordărilor filosofice și caracterul interpretativ-fenomenologic al spațiului european (germano-francez) când a fost analizată expresia *die Bezeichnung auf einen Inhalt* a lui Brentano. Propoziția a fost tradusă explicit prin terminologia engleză ca „reference to a content” (referință la un conținut). Abordarea a fost considerată drept o traducere (in)adecvată întrucât aceasta trimite la un obiect fără să îl conțină. Traducătorii francezi au propus sintagma: „rapport à un contenu” care înseamnă „relația cu un conținut”. Se naște un pragmatism al abordărilor subtextuale: ceea ce apare într-o cultură ca exprimând sensul ori semnificațiile, apare în altă cultură ca exprimând pragmatic și simplificator numai referințele la (ceva). La Franz Brentano intenția descrie „relația sa cu un conținut sau direcția spre un obiect sau drept o obiectivitate imanentă” [5]. Există o relaționare terțiară și nu binară, așa cum sunt descrise fenomenele intenționale la Brentano. Unii analiști au presupus că există numai două momente, și anume: obiectul actului psihic și relația sau orientarea actului spre acel obiect (Brentano însuși propune perechea de corelate intenționale pentru a justifica aceste două momente). În primul caz, obiectul este immanent și nu transcendent (așa cum tradiția filosofică a avut tendința să-l considere) conștiinței. În cel de-al doilea caz, este vorba despre faptul că, fiind immanent conștiinței este obiectiv sau obiectual, într-un mod problematic, atât ca formă sensibilă a cauzei (ca la Aristotel, existând obiectiv și sensibil ca fenomen fizic, exterior conștiinței), cât și ca formă fenomenologică, intențională, strict subiectivă, prehusserliană. Spre deosebire de majoritatea interpretărilor realizate eronat prin reducții binare, simplificatoare, concluzionăm că *relația intențională este terțiară*, presupunând întotdeauna trei procesualități distincte: ego/ alterego/ relaționarea dintre ego și alterego ca *ancorare reală a conștiinței în lume*. Sensul și semnificațiile sunt constituie nu numai ca adecvare între interior și exterior, între subiectiv și obiectiv, între immanent și transcendent, ci apar ca relaționare-participare în cadrul cărora ***intenționalitatea descrie caracterul sistematic al relațiilor posibile în act***, printr-un fel de metacod, printr-un metalimbaj social. Contextul anticipează intenția și o direcționează prin focalizare iar subtextul alege una din căile pe care le va urma conform alternativelor devenite vizibile.

Intenționalitatea fenomenologică este întemeiată prin conceptul de intenție care implică o conștiință dirijată spre obiect (ceva-ul înnobilit al lui F. Brentano). Orice conștiință, fiind conștiința a ceva, presupune depășirea unei psihologii „descriptive care are ca obiect experiența internă” [6] prin sintagma „experiență trăită” pentru a valoriza caracterul implicit și relaționat obiect-subiect, cu un accent interpretativ dat subiectivității (pure). Rezultă o natură a intenționalității transpusă într-un a priori structural, prin corelație. La experiența trăită putem avea acces în condițiile în care subiectul cunoscător apelează la metoda reducției fenomenologice care conferă sens actului cunoscător, având o funcție unificatoare „prin

intenționabilitatea lumii trăită de subiect” [7]. P. Lübecke pentru a explica intenționabilitatea conștiinței la Husserl a folosit exemplul unei *grădini de meri* înfloriți care într-o atitudine naturalistă îl pune pe om în fața unei simple și directe percepții. Or, ca alternativă a reducăiei fenomenologice semnifică o identitate, o contopire completă cu „trăirea mea a mărului înflorit” [8]. Puterea revoluționară a metodei fenomenologice, aplicată la orice domeniu (filosofic, social sau religios), constă în faptul că presupune eliminarea atitudinii mundane prin care ar exista vreun obiect (mărul) „diferit de mine”. Ne putem îndrepta, având un criteriu fenomenologic, spre orice obiect vizualizat ca fenomen pur, astfel încât, această orientare a conștiinței relevă „caracterul orientat” al trăirilor umane. Intenționabilitatea în sine a conștiinței, ca orientare către ceva, apare ca o unitate a unui „cogitatum” (intentum) ce este identic cu acel ceva către care este orientată conștiința. Totodată intenționabilitatea în sine a conștiinței este identică cu trăirea ca act. Rezultă apariția funcțională a unui „cogito” (intentio) care este identic cu conștiința a ceva, dar și cu trăitul ca potență. Analizând în mod funcțional reducăia eidetică, observăm că este o conceptualizare folosită de către Husserl cu un dublu rol: de conștientizare prin cunoașterea intenționabilității proprii a posibilităților de cunoaștere a lucrului și de cunoaștere a lucrului care apare sau așa cum este în caracteristicile lui primare și fundamentale. Dar numai prin intermediul reducăiei fenomenologice se poate ajunge la științele eidetice (numite fenomenologice, transcendente) ca științe despre esențe, despre fenomenologia pură sau transcendentă, pe de o parte, și la fenomene „reale”, pe de altă parte, prin mijlocirea subiectivității pure și a intersubiectivității. Toate atributele propuse se pot reduce la limbajul autoreferențial și la subtextul comunicării interpersonale.

Atitudinea naturalistă sau descriptivă a psihologiei este depășită prin ideea că se poate ajunge la o identitate totală între sine și un ceva exterior sinelui, fie că este vorba despre mărul ca obiect natural, fie că este vorba despre mărul ca fruct care intră în conștiința altei subiectivități. Ca esență relațională (paradoxală poate din punctul de vedere al unei psihologii comune) se ajunge la uimirea (cf. lui R. Bernet) [9] care se transpune în faptul că «anihilarea lumii» are ceva „paradoxal”: deoarece ajunge să niveleze diferența dintre subiect și lume (experiența trăită = obiectele existenței ↔ obiecte ale cunoașterii), prin suspendarea judecăților asupra lumii, dar nu printr-o anihilare totală. Interesant de exemplificat este enunțul conform căruia „punerea între paranteze” și „scoaterea din circuit” sunt variante „metaforice” [10] ale „suspendării” judecăților. Dar aceste enunțuri diferă ca traduceri, de exemplu sintagma de „scoatere din joc” este specifică exclusiv spațiului literar-filosofic francez. Prin traduceri simple se formează două imagini culturale: prima ar corespunde planului obiectelor iar cea de-a doua ar corespunde planului conștiinței, al actelor. Până la urmă ca unificare a planurilor există o identitate între epoché = suspendarea judecății = evidența evidențelor.

Dacă am realiza o analiză comparativă între Frege și Husserl, prin precizarea condițiilor care disting la Husserl, între trăire, sens și obiect, corespunzător distincției lui Frege dintre nume, sensul numelui și semnificația numelui [11] am descoperi diferențieri prin care:

- Frege arată că predicatelor se referă la concepte și doar derivat la obiectele care cad sub concepte,

- Frege indică printr-o propoziție valoarea sa de adevăr pe când Husserl ancorează și orientează propoziția către starea sa de fapt (care o poate face adevărată sau dimpotrivă).

Punctele comune sunt sugestive, dar ceea ce scapă din vedere A. Hügli, și P. Lübcke, în momentul în care analizează deosebiri ce apar, este tocmai temeiul și scopul subtextual de la care pleacă și la care vor să ajungă cei doi filosofi. În limbaj fenomenologic, experiențele Eului sunt trăiri „orientate” asupra a ceva, rezumate într-un cuvânt, *intenționale* și nu sunt experiențe pur și simplu, neutre. Tocmai de aceea putem să îl reinterprețăm pe Frege (având în intenție căutarea unei corespondențe totale între limbaj și realitatea independentă mental) de vreme ce se raportează la „cogito” și la „intentio” **denumind conștiința** (*predicate ce se referă la concepte, dezvăluind gândirea, funcția logică, sensul*) **a ceva** (*valoarea de adevăr a propoziției, relevând semnificațiile, referința*) în momentul în care diferențiază între sens și referință. Pe de altă parte, Husserl se raportează, în primul rând, la „cogitatum”, la „intentum” **denumind acel ceva (obiectul) către care este orientată conștiința** (*starea de fapt*) ca o modalitate de a justifica accesul înspre „cogito” și „intentio” sau identitatea cu acesta (*Ego-ul pur*). Fiecare propune o implicație în sens invers, dar, luate împreună, pot să formeze o echivalență a înțelegerii cuvintelor și a actelor de vorbire.

II. Subtextualitate și neîncredere, îndoială

Neîncrederea, îndoiala și intenționalitatea care apar în momentul în care comunicăm sunt mai importante, *ab initio*, decât ceea ce comunicăm. Niciun act de vorbire nu se realizează în perioada matură fără această neîncredere subtextuală/intențională prioritară. Desigur, în anii formării personalității, de pildă în perioada simplă a copilăriei această neîncredere are o doză mică de aplicabilitate. Este zona naivă, în care interlocutorul acceptă ceea ce i se spune. Învață repede să uite comunicarea sinceră, deschisă, elementară. Datorită conflictelor apărute în mod frecvent, între expresii și semnificațiile pe care le poartă, între limbajul obiect și elementele din realitate, între limbajul obiect și metalimbaj, între contradicțiile și inconsistențele interne specifice unui ego, îndoiala își face treptat loc în procesualitatea actelor de vorbire. Un exemplu sugestiv, prezent în textele scrise la toți autorii, de pildă Charles S. Peirce, la un nivel inițial, critică sistemul hegelian care reduce din importanța „iraționalului”, dar cade imediat în capcana nomoteticului propunând un altfel de raționalitate care, până la urmă, minimizează sau ignoră iraționalul, acesta fiind aruncat cu nonșalanță în lumea contingentului, în contextul deschis al posibilităților și al viitorului. Dar această posibilitate, deși afirmată, intră în contradicție cu prima premisă de la care pleacă: gândirea care nu poate fi recunoscută nu există. Problematizând, ne întrebăm retoric fără a dori cinismul: cum să recunoști o gândire viitoare? Iraționalul înseamnă această neputință. Sau este vorba despre includerea unei *contextualități predictive* în înțelegerea semnului?

În consecință, analiza fundamentală asupra limbajului ar fi bine să înceapă cu reflecții asupra actelor de vorbire, și abia pe urmă lămurirea se poate extrapola în cazul limbajului scris care poartă cu sine nu numai îndoiala nemijlocită, specifică actelor de vorbire, comunicării directe față-în-față, ci și îndoiala mijlocită apărută ca proces al lecturii și relecturii. Autorul se ascunde în spatele colilor de hârtie pe care le umple cu semne, sensuri,

semnificații iar criticii sau cititorii vor să descopere ceea ce spune prin intermediul lor și, mai ales, ceea ce nu spune prin acestea.

În sinteză, dacă am analiza actul expresiv sub forma unei individualități unice denumit act de vorbire și printr-o abordare semiologică putem accepta axioma primordialității vorbirii: „În anumite condiții, scrierea poate să încetinească scrierile limbii, dar păstrarea limbii nu este nicidecum compromisă prin absența scrierii” [12]. Este un demers natural care reflectă funcționalitatea limbii sociale, a limbajului natural și a comunicării socio-umane. *Mai importantă este vorbirea decât scrisul tocmai datorită dinamicii ei.* Există clase fonice și clase de sens sau de semnificație corespunzător claselor semnificate și claselor semnificante. Limba apare ca o unire a claselor semnificate și semnificante, o virtualitate (într-un fel o abstracțiune) a acestora. Vorbirea indică o situație particulară a legăturii între cele două clase, o actualizare a unei clase sau a unor clase care există potențial „în creier”. În analizele logice contemporane, numele este legat nu numai de o descripție definită, ci se încearcă actualizarea completă a numelui prin apelul la o clasă (mulțime, mănunchi) de descripții ceea ce face trimitere la criteriul acceptării psihosociale a numelor proprii.

Vorbirea este, deci, primordială iar structura lingvistică poate presupune analiza unui aspect fonc, specific fiecărui cuvânt în parte și care, prin caracterul discriminatoriu, diferențiază cuvintele unele de altele prin sintaxă și prin sens (cuvinte care transmit sau nu ceva). Se afirmă și existența unui aspect *contextual* – *un același cuvânt poate să semnifice procesualități sau lucruri diferite în contexte diferite.* Semnul presupune două elemente, o relaționare și un proces. Cele două elemente sunt: semnificantul – care relevă partea fizică a semnului (sunete, litere, gesturi) și semnificatul care exprimă imaginea semnului sau conceptul. Relația presupune o dublă implicație între semnificant și semnificat și poartă numele de semnificație. Procesul este evidențiat în mod originar prin afirmarea relației arbitrare care există între semnificant și semnificat. Este arbitrară deoarece aparține fie oamenilor, fie societăților umane, într-un cuvânt: conștiinței sociale care formează prin sinteză, prin gândirea bivalentă acceptată de gândirea modernă, conștiința individuală.

Interpretarea gânditorului este în aceeași măsură psihologică, dar se recunoaște ca fiind diferită față de demersul specific al psihologiei sociale, doar *semnul lingvistic nu unește un lucru și un nume, „ci un concept și o imagine acustică”* [13]. Conceptul, amintind de logosul antic și de intenția lui Avicenna este, în general, mai abstract constituind un tot psihic, iar imaginea acustică nu este sunetul material ci este amprenta psihică a acestui sunet, astfel încât conceptul reprezintă semnificatul iar imaginea acustică reprezintă semnificantul. Interpretantul este punctul de vedere, dar acesta nu este pur și simplu receptorul semnului, ci desemnează „codul sau ansamblul de cunoștințe ... convenția de lectură care permite raportarea unui anumit semn la un anumit obiect.” [14] Interpretantul descrie necesitatea de a analiza, printr-o hartă cognitivă, codul sau convenția de lectură a semnului. Datorită acestor cauze primul principiu al semiologiei relevă arbitraritatea semnului ca legătură nonnecesară care unește semnificatul de semnificant. Al doilea principiu al semiologiei arată caracterul linear al semnificantului care „se desfășoară numai în timp și are caracteristicile pe care le împrumută de la acesta” [15].

Analizând principiile fonologice din punct de vedere subtextual descoperim o relaționare explicită a demersului cognitiv raționalist modern. Plusul adus de interpretarea

arbitrarietății semnului lingvistic este evident, dar reprezintă tot o relaționare ascunsă a relației dintre semnificant și semnificat, neindicând decât aparent un altfel de interpretare. De ce? Deoarece strategiile cognitive indică prin actul semnificației o relaționare dintre două procese coordonate mental în cadrul cărora obiectul este subiectivizat prin actele de vorbire și este reîntors, tot mental, în universul nonuman ca certitudine existențială, fără să se pună prea mult sub semnul întrebării confruntarea cu un alt temei. Nu mai are nicio importanță dacă semnificantul are o legătură directă, sau dimpotrivă, nu are cu obiectul, procesualitatea sau fenomenul care este substituit prin limbaj. Prin dezvoltarea arbitrarității semnului lingvistic este reafirmată bipolaritatea gândirii umane și absența temeiurilor limbajului. În consecință, personalizarea semnificației este într-o oarecare măsură *desăvârșită*, absolutizată. Ca relaționare putem înțelege soluția fenomenologică în care subiectivitatea și intersubiectivitatea sunt corelate. Prin punerea în interacțiune a conceptului ca întreg psihic cu imaginea mentală ca amprentă de natură cognitivă semnificația este ancorată într-un câmp lipsit de autoreferențialitate. Drept urmare înțelegerea și comunicarea completă, coerentă și consistentă sunt posibile numai prin *contextul intersubiectivității, întemeiat de subtextul intenționalității (ce doresc de la celălalt) și al neîncrederii (lucrurile stau astfel sau altfel – în sensul locuirii heideggeriene)*.

Pe un alt plan, pragmatic, odată cu J. L. Austin [16] prin analiza „actelor de vorbire” [speech acts] s-a desprins ideea conform căreia semnificația unei propoziții depinde nemijlocit de un câmp contextual. Este vorba despre aspectul locuționar, ilocuționar și perlocuționar a unui enunț. Din punct de vedere intuitiv, un enunț își dezvoltă forța locuționară în funcție de conținutul lui reprezentational, fiind astfel un enunț indicativ, verificațional prin condițiile de adevăr. Aspectul ilocuționar (care are ca temei analiza întrebărilor, cererilor și promisiunilor) arată că semnificația presupune ceva mai mult decât capacitatea ei reprezentatională [M. Devitt le numește non-indicative], într-o situație dată, vizând „atitudinea” perlocuționară luată în cadrul enunțului. Se identifică în „atitudinea” perlocuționară efortul constant al vorbitorului de a se raporta la aceeași schemă cognitivă a identității acceptate. În cadrul ei modalitatea de raportare la premisele identității propriului Ego are un rol hotărâtor. De exemplu: *un mănunchi de urzici*, reflectă o capacitate reprezentatională diferită în relația Ego-AlterEgo, fiecare își are propria imagine schematizată în legătură cu *un mănunchi de urzici*, existând totuși un nucleu comun care este identic. Mai mult decât atât, în interiorul propriului Ego, *un mănunchi de urzici* poate să capete în mod cert conotații reprezentationale diferite, analizată pe o axă diferită de timp subiectiv. Aceste exemple surprind subtextualitatea ca modul indicativ locuționar. La nivelul enunțurilor ilocuționare forța subtextualității este mai mare deoarece intră în joc axa temporală a semnului supus interogărilor, aspectelor volitive și intenționale specifice exclusiv omului. *Un mănunchi de urzici?!* Condițiile perlocuționare ale unui enunț sunt cuprinse cel mai bine în câmpul subtextualității. Însăși cititorul acestei propoziții utilizează, conștientizând sau nu, la un prim nivel elementar îndoiala, neîncrederea legată cel puțin de metacomunicare: de ce: *un mănunchi de urzici?* Atitudinea este, întotdeauna, condiderată un detaliu, eventual o perspectivă stilistică și subiectivă, cauză din care este tratată în mod naiv cu o anumită doză de incertitudine, să nu spunem bagatelizare. Dar tocmai subtextualitatea este cea mai hotărâtoare în cadrul unui enunț, a oricărui enunț.

Într-o definiție abstractă *subtextul* cuprinde modalitățile și posibilitățile de întemeiere intenționale și inconștiente a actelor de vorbire prin relativizarea enunțurilor exprimate. Arhietipul antropologic este reflectat în și prin subtextualitate care începe odată cu botezul unui cuvânt/propoziție/judecată și cuprinde atât sincronia, cât și diacronia comunicării. Dacă subtextul poartă cu sine *un Ceva* ascuns, prezența neîncrederii, a îndoielii reprezintă un substrat care vizează în mod simultan atât limbajul obiect, cât și metalimbajul, în orice act de vorbire. De exemplu în cadrul științelor comunicării se analizează valoarea informației ca un termen important prin consecințele pe care le generează. Una din tezele principale care judecă valoarea informației afirmă că „noutatea” este o consecință a improbabilității. Autorii teoriei matematice a comunicării (Shannon și Weaver) au demonstrat că „cu cât incertitudinea receptorului privind mesajul despre situația X este mai mare, înainte ca situația să se fi produs, cu atât mai mare este valoarea informativă a mesajului care reușește, ulterior, să elimine incertitudinea inițială” [17]. Deci, un criteriu important care apare este cel prin care este necesar să fie exemplificat locul, contextul (exterior) ori subtextul (interior) descoperirii elementului de noutate. Spus mai simplu, incertitudinea receptorului vizează o calificare graduată în privința intenționalității, a neîncrederii, a îndoielii. Valoarea informației reprezintă sub aspect subtextual o potențare sau dimpotrivă a intenționalității, a neîncrederii și îndoielii.

Cercetarea în comunicare a vizat niveluri diferite de complexitate, înțelegerea contextelor sociale diferite și relaționarea comunicării prin perceperea unor sisteme circulare subtextuale ale enunțurilor. Totodată un rol important îl au atât receptorului cât și emițătorului în situația globală de interacțiune ca esență a proceselor relaționate de comunicare (Palo Alto). În acest sens, Roland Barthes a ordonat elementele fundamentale ale semiologiei în patru rubrici: limbă și vorbire, semnificant și semnificat, sistem și sintagmă, denotație și conotație. A indicat două binoame foarte importante în studiul mijloacelor de comunicare în masă: relațiile semnificant și semnificat, denotație și conotație. Limba ca sistem organizat de semne presupune manifestarea raportului de semnificare printr-un dublu aspect: semnificantul ca semn perceptibil și audibil și semnificatul ca semn „conținut în cel dintâi și purtat de el” [18]. A. J. Greims a reinterpretat distincția denotație-conotație ca raport „practic-mitic” [19] pentru a deosebi între un limbaj de bază al denotației și un limbaj secund al conotației. Conotația aduce cu sine un plus de interpretare și de înțelegere, fiind plasată într-un domeniu subtextual, intențional sau inconștient care sporește valoarea informației prin elementele de noutate pe care le aduce.

III. Câteva concluzii

Prin relaționare, studiul comunicării, presupune realizarea unor exerciții ideale în ceea ce privește acceptarea tacită a unui joc (continuarea jocurilor de limbaj ale lui Wittgenstein), a unui simbol lingvistic, a unui cod social. Refuzarea acestor relaționări conduce la moartea limbajului ori la autism, ceea ce experimentează procesul recunoașterii sociale. Dacă, de pildă, nimeni nu poate afirma că și-a inventat propriul lui cod, ca un fel de proprietate privată, atunci este nimerit să se țină seama de constrângerile mediatice sau cvasiecologice care acționează constant asupra oricărui gând (și nu numai asupra unei conștiințe în general). Astfel, în cadrul unei comunicări obișnuite este valabilă exclusiv formula „a lucra cu” decât „a crea”. Sau oricine poate să își creeze propriul său cod. Dar acest act este insuficient. Este

necesară recunoașterea socială. Rezultă interrelaționarea între cod și limbaj care se întemeiază dacă și numai dacă există și codul social. Metafora orchestră presupune încadrarea în armonia unei rețele date de-a gata în cadrul căreia, în momentul unei comunicări reale, trebuie să ne întrebăm de fiecare dată alături de cine sau cu cine comunicăm și ce instrument *interpretăm*. Procesul învățării limbii, preexistent individului, apare cu un element inițial al limbajului. În momentul în care este depășit prin discurs și discursivitate, prin elementele de noutate, prin resimbolizări ale sensului (subtextuale) cât și ale semnificațiilor (contextuale) limbajul își definește propria sa viață și devine un indice creator de lume în care și pe care omul se întemeiază.

Concluzionând, rolul limbajului, în momentul în care face o trimitere la ceea ce este diferit de Eu, descrie sau explică ce este lumea fenomenală. În orice explicare a comportamentului uman trebuie să se țină seama de caracteristicile semnificante ale limbajului, care transmit un substrat unitar, integrativ, dezvoltând esența conștiinței sociale (AlterEgo) și caracteristicile semnificante și alterabile ale limbajului efectiv folosit care redau interpretările private (Ego). Îndoiala metodică carteziană nu este doar un model de cercetare, specific filosofiei sau epistemologiei, ci devine un temei intrinsec, natural, intern al actelor de vorbire. Și în esență, dacă contextul este legat și relaționat cu locul, spațialitatea și materialitatea vorbirii, subtextul surprinde latura temporală a comunicării în toată ființa ei.

Bibliografie

- [1] Peirce, Charles S., *Semnificație și acțiune*, Editura Humanitas, București, 1990, p. 60
- [2] Ibidem, p. 61
- [3] Sebeok, T. A., *Semnele: o introducere în semiotică*, Editura Humanitas, București, 2002.
- [4] Tănăsenscu, I., *Conceptul de intenționalitate la Brentano: origini și interpretări*, Editura Paideia, București, 2002.
- [5] Brentano, F., *La Psychologie au point de vue empirique*, Ed. Aubier-Montaigne, Paris, 1944, p. 102.
- [6] Druță, F., *Dialectică și hermeneutică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1990.
- [7] Ibidem, p. 25.
- [8] A. Hügli, P. Lübcke, P., (coord.), *Filosofia în secolul XX*, Editura All, București, 2003, p. 58
- [9] Copoeru, I., *Aparență și sens*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p.31.
- [10] Ibidem, p.50
- [11] Hügli, A., Lübcke, P., op. cit., p. 61 și urm.
- [12] De Saussure, F., *Curs de lingvistică generală*, Editura Polirom, Iași, 1998, pp.48,49
- [13] Ibidem, p.85
- [14] Bougnoux, D., *Introducere în științele comunicării*, Editura Polirom, Iași, 2000, p. 44
- [15] De Saussure, F., op. cit., p.88
- [16] Austin, Tr. J.L., 2003, *Cum să faci lucruri cu vorbe*, Editura Paralela 45, București, 2003.

[17] Van Cuilenburg, J.J., Scholten, O., Noomen, G. W. , *Știința comunicării*, Editura Humanitas, București, 2004, p. 28.

[18] Mattelart, A., Mattelart, M., *Istoria teoriilor comunicării*, Editura Polirom, Iași, 2001, p. 66.

[19] Idem, *ibidem*.